

Відображення самотності крізь призму особистих драм

Любка Андрій: Кімната для печалі

Чернівці: Видавець Померанцев Святослав, 2022, 192 с.

«Кімната для печалі» – збірка сюжетно не пов'язаних між собою оповідань Андрія Любки, які, однак, можна вважати й романом, якщо прийняти тезу, що головним героєм цього роману є самотність. Покинуті, ревниві, зовсім юні й поглинуті спогадами про вже прожите життя – усі ці люди на межі відчаю знаходять власне місце для плекання туги, кімнату для печалі, захисну мушлю. Знаходять, бо знають: саме самотність – найприродніший стан людини (с. 2).

Любка Андрій - молодий закарпатський прозаїк, поет, перекладач та есеїст, народився 1987 року в Латвії, а тепер мешкає в м. Ужгород. Лауреат літературної премії «Дебют-2007». Активний учасник українських та міжнародних культурних заходів. Окремі вірші перекладені декількома мовами.

«Кімната для печалі» є десятою книгою автора, об'єднуючи 11 різномірних історій, де головну роль відведено темі самотності. Актуальність теми полягає в тому, що в житті кожного настає рано чи пізно період ретриту (усамітнення), коли хочеться відступити для духовної і психологічної праці над собою, чи повернутися у минуле, як декотрі герої оповідань, щоб повторно пережити найкращі моменти життя. Книга, безумовно, потребує в якійсь мірі і розуміння, і життєвої зрілості від читачів, і емоційного спокою. «Кімната для печалі» була номінована на найкращу книгу року 2016.

За словами автора, поточна збірка оповідань - це своєрідне саудаде, ностальгія за чимось чи кимось. Саудаде висловлює тугу від незворотної втрати чогось дорогого серцю. Такий різновид емоційного стану не сприймається як негативне явище, а несе в собі відтінок благородної світлої романтики і асоціюється з нещасною любов'ю, що очищає душу. Усі згадувані ознаки саудаде наявні в текстах цієї книги.

В оповіданні «Жінка і сірники» головний герой, Андрій, полетів у Ріо-де-Жанейро, «сама назва якого збуджує всі естетичні рецептори (с. 6), але думки його були тільки про жінку, з якою він познайомився 5 років тому

випадково у Варшаві. Вона була у хіджабі (мусульманський одяг, який закриває усе тіло і голову), і тільки очі виднілися у цієї незнайомої, родом з Ірану, а її запах притягував його – це був незабутній аромат бузкового цвіту. Сама ситуація породжує щось дивне, цікаве і водночас інтригуюче, знаючи звичаї мусульман, які дотримуються суворих правил, а тут відбувається щось неймовірне – кохання, але безперспективне. Батько іранської красуні вже знайшов для неї майбутнього чоловіка, тому їхні «стосунки обмежувалися розмовами, дотиками, поцілунками, триманням за руки й обіймами» (с. 19). Завдяки цим стосункам, про які говориться в тексті оповідання, з'явився вірш «Жінка, яка голить ноги у твоїй ванній...». Завдяки цьому віршу, точніше Сіміну, Андрія запросили в Бразилію. Сімін повернулася в Іран і більше не спілкувалися, проте Андрій не зміг забути, і дотепер, коли буває сам у кімнаті, йому здається, «що в повітрі розлито пахощі бузкового цвіту після грози. Тоді я знаю, що мені снилася вона. Сімін» (с. 26). Чарівні описи Ріо-де-Жанейро одразу ж дають зрозуміти, що там ступала нога автора, легка для читання мова і поезія, яка додає своєрідної романтичної нотки.

У захопливій історії «Tender is the Day» адвокату Френсісу доручили завдання розшукати мадмуазель Лорен, щоб виконати бажання згідно з заповітом одного із шанованих клієнтів і залагодити давні відносини. Френсіс відшукав потрібну особу, адвокат «умів знайти підхід до людей і розв'язати їм язика, тому розказав правду, що мала стати приманкою для подальшої розмови» (с. 34). Задіяний план спрацював, і водій розказав саме ту історію...

У молодості мадмуазель Лорен зруйнувала заможну і щасливу родину заради чоловіка, що старший за неї на понад двадцять років. Голова сім'ї, американець, «устиг стрибнути в гречку, закрутивши романчик із неповнолітньою покоївкою» (с. 36). Хоч він і вийшов сухим із води, однак дівчина залишилася в місті і спокутувала свої гріхи. З часом пошлюбив її один благородний чоловік, попри минулі обставини. Ця історія наробила багато галасу, однак мадам Фіко (колишня мадмуазель) змінилася й стала взірцем для інших.

Перед смертю вона згадувала про американця, але ніхто не сприйняв це всерйоз. Френсіс також тут по волі загиблого, який просив передати послання, але за виникаючих обставин, йому було дозволено діяти на власний розсуд: адвокат відкрив конверт, на карточці від руки було написано одне-єдине слово, і він кинув її у вазу для квітів. Френсіс подумав: «все в цьому житті відбувається за розкладом» (с. 41).

Любка Андрій створив такі історії, не розкривши усі таємниці, однак намагається вплинути на психологічний стан і роздуми читача. «Література починає працювати із читачем, коли не дає відповіді, а ставить запитання.

Добра книжка тоді, коли після прочитання вона починає «муляти» питаннями. Коли ми маємо цей знак запитання і можемо самі додумати, що далі, і чому це так», – говорить письменник.

Історичне оповідання «Коронація» демонструє той винятковий ранок – ранок перед коронацією. Стефан лежав у ліжку, немов не хотів вставати, ховаючи голову в подушки. Анжела вже понад пів годин сиділа біля нього і не знала, як звернутися до людини, котрого сьогодні коронують. «Поки денне світло важко й повільно борикалося з темно-червоними сутінками, заганняючи їх назад в оксамит, килим, дерево й затінені закутки, тріумфувала, пожираючи всю цю кольорову гаму, стеля. Саме там, нагорі, розігрувалася кульмінація: темно-блакитний колір зображення на стелі, підсвічений знизу жовто-червоним, створював якийсь особливий різновид саява – небесний і урочистий. Саме дивлячись на це таємниче свято неба, мали прокидатися королі» (с. 45).

Ціле своє життя Стефан мріяв стати королем, замість його двоюрідного брата Андрія, щоб дарувати своєму народу радість розумного панування.

«Немає нічого гіршого, ніж бути так близько до трону – і не володіти ним» (с. 51). Стефан завжди був присутнім у другому ряду, як тень людини. Андрій постійно витрачав державну казну, отруював своїх ворогів, посварився з усіма навколишніми державами і ненавидів свій народ. Довів країну до восьмирічної війни, де втрати були шалені: триста тисяч убитих солдатів і забрані колонії. Але все закінчилося минулого тижня на полі бою, де було вбито короля, хоча, якщо вірити злим язикам, Андрій сам упав на спис убитого воїна. Спадкоємця у нього не було, мав трьох дружин, радості народження нащадків таки не відчув.

Натомість у Стефана був син, якого називали майбутнім шансом для країни. Юрій став молодим офіцером, який відчув всі смаки війни й став легендою для солдатів і народу, бачив себе наступним королем. Тим часом Стефан втратив дружину і збайдужів до зовнішнього життя, тим більше – до престолу.

Ранок, коли всі готуються до коронації, тільки Стефан прикидається сплячим. Омріяний день – останній день його життя. Бажана корона-смертельний вирок, а рідний син став його прокляттям, оскільки Юрій домовився про підтримку війська, і за його планом у столиці мали «провести коронацію батька Стефана й таким чином передати корону до іншої гілки сім'ї, а одразу по цьому стратити німечного старого за собором. Аби в той же день проголосити королем улюбленця народу і війська Юрія» (с. 56).

Дане оповідання могло б стати основою для екранізації. Історичні праці завжди є привабливими й водночас цікавими, особливо, коли в положенні ризику є з одного боку престол, а з іншого – почуття володарів.

Запах, аромат «що через ніздрі немов проникав у всі пори тіла,

просочувався всередину й усіма можливими шляхами атакував мозок, серце і свідомість, збуджував аритмію й переривав дихання» (с. 90). Усе почалося із цього аромату... йдеться в оповіданні «Запах у лабіринті». Дмитро, читаючи книжку «Життя Овідія», відчув запах парфумів. Його настільки зачарував цей аромат, що подумки згадав якийсь французький фільм, де жінка пшикала парфуми на листки книги і так ділилася собою, своїм запахом із коханою людиною. Вдихаючись все глибше і глибше у сторінки книг, Дмитро задіяв свою фантазію і марив про цю жінку. На його думку, вона «виняткова, бо любить цей свіжий і різкий запах, що має символізувати її саму – сильну, харизматичну, самотню і дрібку екзальтовану. Загадкова красуня, про вроду якої, втім, можна судити лише за непересічним запахом і симпатією до Овідія» (с. 96). Дмитро вигадав цілу історію, як вони зустрінуться і об'єднавши свої душі, стануть одним цілим. Прокинувшись наступного ранку, ця дивна казка видавалася для Дмитра просто-таки результатом втомленості і самотності. Герой вже досить давно не розділяє любов ні з ким, тому не може позбутися цього аромату. Понюхав книжку, чари відновилися, і віра в те, що власницею такого аромату може бути тільки особлива дівчина, знову ожила.

Лабіринт пошуків, описаний автором, вельми цікавий, але головна увага зосереджена в тому, що самотня людина дуже вразлива, і лише один аромат може викликати хвилювання.

Дмитро вертається до бібліотеки, просить список осіб, які користувалися книгою. Переглядає дані жінок і по інтернет-платформах, і по телефонному довіднику, робить дослідження. Його мета – знайти вигадану красуню. Коли втратив усі надії, заходячи в університет, відчув той самий аромат. Рушає, мов мисливець за запахом, прибуває до епіцентру аромату, до свого професора, якого насамперед відкинув із списку людей, які вибирали книгу з бібліотеки. Таємниця розкривається: власниця парфумів – дружина професора, у якого навчається наш герой. Вона любить експериментувати з ароматами, і це вона, та сама, яка не давала спокою його думкам. Дмитро переслідував щасливе подружжя, він був закоханий у володарку аромату і водночас ненавидів її за те, що вона щаслива з іншим. До чого тільки не спонукає людину самотність. «Адже любов – це завжди двокрапка, сварка – це у всі часи крапка з комою чи знак оклику, туга – знак питання, і лише самотність – безкінечні, довгі й страшні три крапки...» (с. 99).

Підбиваючи підсумки, Андрій Любка у книзі «Кімната для печалі» пробуджує надзвичайне хвилювання і зацікавленість у читачів. За його словами, «поезію передусім треба переживати, а не усвідомлювати чи аналізувати» (с. 116). Завдання виконано перфектно. Всі оповідання без винятку різні, водночас близькі головною тематикою – самотністю людини.

Читаючи сюжети, поціновувачі літератури уявляють героїв, їхню мотивацію, завершуючи процес пізнання суб'єктивною інтерпретацією. Характерним для всіх оповідань є детальний опис довкілля, і цим автор допомагає поринути у світ літератури. Авторський стиль викладу та використовувані стилістичні засоби, оригінальні метафори, порівняння, епітети породжують надзвичайно приємні висловлювання. Наприклад, в оповіданні «Сім демонів Магдалини» Любка описує осінню пору наступним чином: «вечір тримав жовту бляшанку місяця на прив'язі обрію, пожовкле листя накладало на себе руки, стрибаючи з височіні дерев. Золотився жовтень, невгамовний середній син осені, що розкидав свої шати на землю й дзвінкоголосо мчав уперед, здіймаючи куряву і хуртовину спогадів. Нечутно двигтіло повітря, прозоре й немов аж скляне. Люди висипали на вулиці, намагаючись розтягнути останні теплі миті року, але природа правила своєї – й поволі згортала свій ще подекуди зелений килим у далеку комору зими» (с. 145).

Андрій Любка надає увагу тим ознакам, які приховані за звичайним звуком, запахом чи жестом. Його історії заховані в деталях, предметах, кольорах, які спочатку не дивують нічим особливим, а насправді саме в них приховуються найболючіші сюжети. Тему самотності автор досліджує не лише з боку суму чи меланхолії, а й як можливість поринути у спогади минулого, щоб прожити їх заново. Для цього потрібно тільки тиша, спокій і концентрація уваги. Сам Андрій Любка наголошує неодноразово у своїх інтерв'ю, що для творчості йому потрібно побути на самоті, залишитися наодинці з думками. Всі мають свою кімнату для печалі...

Молнар Єва

Молнар Єва. Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, кафедра філології, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти. molnar.eva@kmf.org.ua, ORCID: 0009-0009-5785-5214.

Éva Molnár. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, MA student. molnar.eva@kmf.org.ua, ORCID: 0009-0009-5785-5214.

Molnár Éva. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, MA-hallgató. molnar.eva@kmf.org.ua, ORCID: 0009-0009-5785-5214.